

Kohtuasi C-807/23

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

29. detsember 2023

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

16. oktoober 2023

Apellant:

DF

Vastustaja apellatsioonimenetluses:

Rechtsanwaltskammer Wien

Põhikohtuasja ese

Kandmine advokaadikandidaatide nimekirja – Advokaatide väljaõpe – Asendusperioodid ja põhiperioodid – Tegutsemine välisriigis

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Liidu õiguse tõlgendamine, ELTL artikkel 267

Eelotsuse küsimus

Kas töötajate vaba liikumist käsitlevat ELTL artiklit 45 tuleb tõlgendada nii, et viidatud sättega on vastuolus riigisisese õigusnormid, mis kehtestavad Austria advokaadikandidaatide nimekirja kandmiseks tingimuse, et üks osa advokaadikandidaadi praktikast (väljaõppe aeg) tuleb tingimata läbida advokaadikandidaadina Austrias asuvas advokaadibüroos, see tähendab Austrias („põhiperiood“), ja praktika (väljaõppe aeg) selle osa läbimiseks ei piisa tegevusest teises liidu liikmesriigis asuvas advokaadibüroos, isegi kui sealne

tegevus keskendub Austria õigusele ja toimub sellise advokaadi järelevalve all, kellel on õigus tegutseda Austrias advokaadi kutsealal?

Viidatud liidu õigusnormid

ELTL artikkel 45

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 1998. aasta direktiiv 98/5/EÜ, millega hõlbustatakse alalist tegutsemist advokaadi kutsealal muus liikmesriigis kui see, kus omandati kutsekvalifikatsioon

Nõukogu 21. detsembri 1988. aasta direktiiv 89/48/EMÜ vähemalt kolmeaastase kutseõppe läbimisel antavate kõrgharidusdiplomite tunnustamise üldsüsteemi kohta

Viidatud riigisiseseid õigusnormid

Föderaalseadus, mis reguleerib Euroopa Liidu advokaatide teenuste osutamise vabadust ja asutamisvabadust ning rahvusvaheliselt tegutsevate advokaatide õigusteenuste osutamist Austrias (Bundesgesetz über den freien Dienstleistungsverkehr und die Niederlassung von europäischen Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälten sowie die Erbringung von Rechtsdienstleistungen durch international tätige Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte in Österreich; edaspidi „EIRAG“)

Advokaatuuriseadus (Rechtsanwaltsordnung; edaspidi „RAO“)

§ 30 (1) Advokaadikandidaatide nimekirja kandmiseks tuleb advokaadibüroos praktika alustamisel saata [advokatuuri] komisjonile teade, millele on lisatud tõendid Austria, Euroopa Liidu liikmesriigi, Euroopa Majanduspiirkonna lepingu osalisriigi või Šveitsi Konföderatsiooni kodakondsuse omanise ja Austria õiguse erialal kõrghariduse omandamise (§ 3) kohta. Advokaadibüroos läbitava praktika aega (§ 2 lõige 2) arvestatakse alles alates kõnealuse teate kättesaamise kuupäevast.

§ 2 (2) Praktika lõike 1 tähenduses kestab viis aastat. Sellest vähemalt seitse kuud tuleb läbida Austria kohtus või prokuratuuris ja vähemalt kolm aastat Austria advokaadibüroos.

(3) Praktika selle osa kestuse arvutamisel, mida ei tule tingimata läbida Austria kohtus, prokuratuuris või advokaadibüroos, võetakse arvesse ka järgmist:

1. kuni kuue kuu ulatuses võetakse arvesse pärast Austria õiguse erialal kõrghariduse omandamist (§ 3) toimuvat ülikooliõpet, kui sellega seoses omandati täiendav akadeemiline kraad õigusteaduses;

2. lõikes 1 nimetatud praktikaga samalaadne praktika välisriigis, kui selle eesmärk oli advokaadi kutsealal tegutsema asumine;

3. muu õiguslane praktika Austrias või välisriigis, kui selle eesmärk oli advokaadi kutsealal tegutsema asumine ja seda sooritati vastava kvalifikatsiooniga isiku või asutuse järelevalve all.

Asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 DF, apellant 1, saatis 14. jaanuari 2022. aasta e-kirjaga Rechtsanwaltskammer Wienile (Viini advokatuur; edaspidi „RAK Wien“) taotluse kanda ta advokaadikandidaatide nimekirja ja väljastada talle väike legitiimsustunnistus (*kleine Legitimationsurkunde*) RAO § 15 lõike 3 alusel. Selleks esitas ta taotlusvormi, mille oli allkirjastanud praktikajuhendajast advokaat KI, kes on apellant 2.
- 2 Vastuseks RAK Wieneri päringule teatas DF 7. märtsi 2022. aasta kirjaga, et ta tegutseb advokaadibüroos Jones Day, mis asub Frankfurdis (Saksamaa), kus on ka tema elukoht ja harilik viibimiskoht. Viinis on tal teine elukoht. Tema praktikajuhendajaks on Austria advokaat, kes on Jones Day partner Frankfurdi büroos. Viimati nimetatud advokaat nõustab Austria ja teisi kliente Austria õiguses ning esindab neid Austria ametiasutustes ja kohtutes. Sellistel kohtumistel on DF temaga kaasas. Oma praktikajuhendaja klientide esindamise eesmärgil suhtleb DF mitu korda nädalas Austria ametiasutuste ja kohtutega.
- 3 DF esitas ka oma töölepingu advokaadibürooga Jones Day. Selle suhtes oli kohaldatav Saksa õigus ja DF-i töökoht oli Frankfurt.
- 4 KI esitas 20. aprilli 2022. aasta kirjaga muu hulgas loetelu töödest, mille oli apellant 1 teinud Austria õiguse valdkonnas ajavahemikul 1. jaanuarist kuni 14. aprillini 2022.
- 5 RAK Wieneri pädev osakond jättis 14. juuni 2022. aasta otsusega taotlused kanda apellant 1 advokaadikandidaatide nimekirja ja väljastada talle väike legitiimsustunnistus rahuldamata. RAO § 30 lõige 1 ei sisalda küll advokaadikandidaatide nimekirja kandmise tingimusena mingeid territoriaalsed nõudeid, kuid viitab RAO § 2 lõikele 2, mis näeb ette advokaadikandidaadi tegutsemise Austrias asuvas advokaadibüroos.
- 6 Apellant 1 esitas selle otsuse peale vaide. RAK Wieneri komisjon (täiskogu) jättis otsuse 6. septembri 2022. aasta otsusega siiski muutmata ega rahuldanud apellandi 1 taotlust. Otsuses on märgitud järgmist:
  - Apellant 2 on partner advokaadibüroos Jones Day, mis on Ameerika Ühendriikide Ohio osariigi õiguse alusel tegutsev piiramatu vastutusega ühing, mille registrijärgne asukoht on Clevelandis.

Apellandi 2 büroo asub Viinis, kuid alates 15. novembrist 2016 on ta registreeritud eemalviibijana, kuna ta elab alaliselt välismaal.

- Apellant 1 täidab tingimusi, mis on esitatud isikule, kes taotleb advokaadikandidaatide nimekirja kandmist; keeldumised puuduvad.
  - Ta ei ole töösuhtes mitte apellandiga 2, vaid Frankfurdis asuva advokaadibürooga Jones Day.
  - Advokaadikandidaatide nimekirja kandmisest keelduti, kuna selle tingimuseks oli tegutsemine Austrias asuvas advokaadibüroos.
- 7 Juba varem, nimelt 1. septembril 2022, oli apellant 2 teatanud Jones Day nimel RAK Wienile, et apellandi 1 töösuhe lõppes 31. augustil 2022.
- 8 Apellandid esitasid 6. septembri 2022. aasta otsuse peale apellatsioonkaebuse Oberster Gerichtshofile (Austria kõrgeim üldkohus).

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühikokkuvõte

- 9 Apellatsioonkaebusega palutakse veel vaid „kanda apellant 1 tagasiulatavalt ajavahemikuks 14. jaanuarist 2022 kuni 31. augustini 2022 advokaadikandidaatide nimekirja“, millest tulenevalt peab eelotsusetaotluse esitanud kohus vaidlustatud otsuse läbi vaatama vaid sellest aspektist. DFi töösuhe advokaadibürooga Jones Day lõppes 31. augustil 2022, mis tähendab, et talle väljastatud legitiimsustunnistus oleks sellel kuupäeval kehtetuks muutunud. Sellest kuupäevast alates puudus seega põhjendatud huvi legitiimsustunnistuse väljastamise vastu. Advokaadil ei ole iseseisvat huvi selle vastu, et väljaõppel olev jurist kantaks advokaadikandidaatide nimekirja. Kuna apellandil 2 õiguslik huvi puudus, jättis eelotsusetaotluse esitanud kohus tema apellatsioonkaebuse rahuldamata.
- 10 Advokaadikandidaat võib kliente kohtus ja ametiasutustes alles siis esindada, kui ta on kantud advokaadikandidaatide nimekirja (Fink, B. teoses Murko/Nunner-Krautgasser [Hrsg], *Anwaltliches und notarielles Berufsrecht*, RAO § 30, punkt 5). RAO § 30 lõike 1 viimases lauses nimetatud „tagasiulatavus“ teate kättesaamise kuupäevale puudutab ainult praktikaperioodi arvessevõtmist, kuid mitte esindusõiguse tekkimist (Fink, B., *ibidem*, punkt 4; OGH 2.10.2014, 24 Os 6/14h).
- 11 Kui nimekirja kandmise taotleja on otsuse tegemise ajaks advokaadibüroost juba lahkunud, ei tule tagasiulatav kandmine nimekirja enam kõne alla. Selles olukorras on aga taotlejal olemas õiguslik huvi, et tuvastataks, et nimekirja kandmise tingimused olid täidetud, mis on omakorda praktikaperioodi arvessevõetavuse tingimus (nii juba ka OBDK 25.10. 1993, Bkv 7/92 *AnwBl* 1994, 531 ja 30.10.1998, Bkv 5/98 *AnwBl* 1999, 175). Seega ei ole käesoleval

juhul vaja teha otsust nimekirja tagasiulatuva kandmise kohta, vaid on vaja määrata, kas ja – olenevalt asjaoludest – millisel ajavahemikul olid advokaadikandidaatide nimekirja kandmise tingimused täidetud.

- 12 RAO § 30 lõikes 1 koostoimes RAO § 2 lõikega 2 on ette nähtud, et advokaadikandidaatide nimekirja kandmiseks tuleb Austria advokaadibüroos tegutsema asumisel esitada pädeva RAKi komisjonile teade koos tõendiga Austria kodakondsuse omamise ja Austria õiguse erialal kõrghariduse omandamise kohta, kusjuures praktika (väljaõppe aeg) kestab viis aastat.
- 13 Austrias läbida tulevat praktikaperioodi nimetatakse ka „põhiperioodiks“. Lisaks sellele on olemas „asendusperioodid“, mida ei tule tingimata läbida Austrias asuvas kohtus, prokuratuuris või advokaadibüroos, näiteks samalaadne tegevus välisriigis.
- 14 Võimalus läbida asendusperioodid välisriigis loodi 1973. aastal, kuid advokaadikandidaatide nimekirja kandmine tuli endiselt kõne alla ainult siis, kui asuti tegutsema Austrias asuvas advokaadibüroos, sest vastupidist korda ei kehtestatud. Mõiste „büroo“ tähendab ka töökohta ja sellega väljendatakse geograafilist seost Austriaga.
- 15 Käesoleval juhul töötas apellant 1 Ameerika Ühendriikide Ohio osariigi õiguse alusel tegutsevas advokaadibüroos, millel on filiaal Frankfurdis, DFi töökohas. Seega sooritas DF praktika Saksamaal asuvas büroos. See ei saa endast kujutada Austrias läbitavat praktikat, isegi kui tegemist on Austria advokaadi juhendamisel toimuva tegevusega Austria õiguse valdkonnas. Ka ajakohaseid sidevõimalusi arvestades ei saa suhtlemine kohtute ja ametiasutustega olla Frankfurdis töötamise korral nii intensiivne, nagu see oleks Austrias toimuva väljaõppe korral. Samuti tundub ebarealistlik, et apellant 1 sõidab Austria kohtutes ja ametiasutustes toimuvateks istungiteks Frankfurdist eraldi kohale, arvestades eelkõige tõsiasja, et tema taotletav „väike“ legitiimsustunnistus annab vaid väga piiratud esindusõiguse. Austria vahekohtuõiguse valdkonnas, milles apellant 2 enda sõnul valdavalt tegutseb, advokaadi osalemise kohustus küll puudub, mistõttu tuleks esindamine väikese legitiimsustunnistusega kõne alla (Rohregger teoses Engelhart Hoffmann Lehner Rohregger Vitek, RAO10 § 15, punkt 23), kuid see kitsas valdkond ei saa tagada advokaadi kutseprofiilile vastavat põhjalikku väljaõpet.
- 16 RAK Wiener veebisaidil sisaldub kutsepraktika tunnustamise kriteeriumide loetelu, millest võib välja lugeda, et kutsepraktikat, mis ei ole sooritatud Austrias asuvas Austria advokaadibüroos, saab arvesse võtta ainult asendusperioodide puhul. See kord pidi apellantidele seega teada olema. Kõnealune kord on ka asjakohane, sest vastasel juhul tekiksid lahendamatud küsimused, millises välisriigis võib olla advokaadikandidaati juhendava advokaadi büroo asukoht ja advokaadikandidaadi töökoht – ainult saksakeelses välisriigis, naaberriikides, Euroopa Liidus jne.
- 17 Lisaks toetab ka kutsealane järelevalve Austrias asuvas advokaadibüroos tegutsemise nõuet. Nimelt laieneb RAKi tegevus ainult selle liidumaa

territoriumile, kus tal on järelevalve- ja kontrollkohustused oma liikmete suhtes. See hõlmab ka kontrollimist, kas nõutav erialane ja eelkõige kutsealale vastav väljaõpe on tagatud (Vitek teoses Engelhart Hoffmann Lehner Rohregger Vitek, RAO10 § 30, punkt 3).

- 18 Advokaat tagab, et advokaadikandidaat saab advokaadi kutseprofiilile vastava igakülgse väljaõppe. Advokatuuri järelevalve- ja kontrollkohustus hõlmab ka kontrollitegevust otse advokaadibüroos, kes peab võimaldama komisjoni kontrolliorganitele pääsu advokaadibüroosse (Gartner teoses Murko/Nunner-Krautgasser [Hrsg], *Anwaltliches und notarielles Berufsrecht*, § 1 DSt, punkt 186). See ei oleks võimalik, kui advokaadikandidaadi töökoht asuks välismaal.
- 19 Verfassungsgerichtshofil (Austria konstitutsioonikohus) ei ole seni olnud vastuväiteid sellele, et välisriigis asuvas advokaadibüroos tegutsemine jäetakse põhiperioodi osana tunnustamata. Samuti ei pea eelotsusetaotluse esitanud kohus vahetegemist põhiperioodide ja asendusperioodide vahel asjakohatuks ega kahtle selles, et RAK Wiener kutsepraktika tunnustamise kriteeriumide loetelu on õiguspärane.
- 20 DF leiab, et tema kui töötaja vaba liikumise õigust on piiratud, sest tulenevalt pelgalt tema füüsilisest viibimisest Saksamaal ei ole tal – olgugi et ta tegeleb ainuüksi Austria õigusega – lubatud tegutseda advokaadikandidaadina Austria advokaadibüroo jaoks, ja keeld ei ole põhjendatud. Selle küsimuse lahendamine sõltub olulisel määral sellest, kas tõsiasi, et põhiperiood tuleb läbida Austrias, rikub töötajate vaba liikumise õigust ka siis, kui osa praktilisest väljaõppest võib asendusperioodina läbida välisriigis.
- 21 DF tugineb 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsusele Onofrei (C-218/19, EU:C:2020:1034), mis aga ei puudutanud advokaadikandidaatide nimekirja kandmist, vaid advokaadi kutsealal tegutsema asumise õigust. Euroopa Kohus märkis selles kohtuotsuses, et kuna advokaadi kutsealal tegutsema asumise tingimusi sellise isiku puhul, kellel ei ole õigust tegutseda advokaadina üheski liikmesriigis, ei ole seni liidu tasandil ühtlustatud, on nende tingimuste kindlaksmääramine endiselt liikmesriikide pädevuses. Sellest tuleneb, et liidu õigusega ei ole vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis seavad advokaadi kutsealal tegutsema asumise tingimuseks vajalikuks peetavate teadmiste ja kvalifikatsiooni olemasolu. Selle õiguse kasutamisel peavad liikmesriigid siiski järgima ELTL-ga tagatud põhivabadusi.
- 22 Euroopa Kohus märkis juba 30. novembri 1995. aasta otsuses Gebhard (C-55/94, EU:C:1995:411), et kutsealal tegutsema asumist piiravad riigisisised õigusnormid on põhimõtteliselt lubatud, kuid neid tuleb kohaldada ilma diskrimineerimiseta. Riigisisised meetmed peavad vastama neljale tingimusele:

- neid tuleb kohaldada ilma diskrimineerimiseta;
- need peavad olema põhjendatud ülekaalukate üldiste huvidega;

- need peavad olema nendega taotletava eesmärgi saavutamiseks sobivad;
  - need ei või minna kaugemale selle eesmärgi saavutamiseks vajalikust.
- 23 Kohtuotsuses C-218/19 märkis Euroopa Kohus ka seda, et esiteks tarbijate kaitsmine ning teiseks korrapärane õigusemõistmine kuuluvad selliste eesmärkide hulka, mida võib lugeda ülekaalukateks üldisteks huvideks ja millega saab põhjendada nii teenuste osutamise vabaduse piirangut kui ka töötajate vaba liikumise ja asutamisevabaduse piirangut.
- 24 Käesolevas asjas on otsustav küsimus, kas riigisisene õigusnorm, mille kohaselt tuleb üks osa advokaadikandidaadi praktilisest väljaõppest läbida Austrias („põhiperiood“), rikub töötajate vaba liikumise õigust, kui teise osa praktikaperioodist („asendusperiood“) võib nagunii läbida välisriigis.
- 25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et selline vahetegemine on asjakohane ja liidu õigusega kooskõlas. Liidu õigust rakendav EIRAG näeb § 18 lõikes 1 ette, et advokaatide nimekirja tuleb kanda igaüks, kes tõendab, et ta on vähemalt kolm aastat tegelikult ja korrapäraselt tegutsenud Austrias Euroopa Liidu advokaadina Austria õiguse, sealhulgas liidu õiguse valdkonnas. Liidu õigus ei nõua seega mitte ainult kohaliku õiguse tundmist, vaid ka kohapeal tegutsemist. Pelgalt välisriigis tegutsemine sellele nõudele ei vasta. See on nii ilmselt seetõttu, et ainult sel viisil on võimalik saada Austrias advokaadina tegutsemiseks vajalikku praktilist kogemust. Kui see kehtib advokaatide suhtes, siis peab see kehtima ka advokaadikandidaatide suhtes.